

po mnogih osvetljenih hišah veselice, ko mamice naše pekó medene potice, ko se radujejo premožnikov otroci bogatih daril božičnega deteta, morala bi deca ubožca gladno in slabo oblečena pogrešati najpotrebnejše hrane. Temu v okom se prihaja po več krajih, in glavno mesto Kranjske, bela Ljubljana, tebi se spodobi venec prvenstva v takovem človekoljubnem delovanju. Pomagati ubogemu sobratu, to tudi je poezija in solze hvaležnosti se lesketajo lepše od demantov.

Božič! veselimo se ga iz globočine srca še posebno letos vsi Slovani, kajti On, v čegar mogočni roci leže usode narodov, je podelil našim južnim bratom za ta čas darilo neprecenljive vrednosti: zmago nad turškim barbarstvom. Kakor so hrepeneče stari očaki pričakovali rojstva spasitelja Mesije, tako so zatirani bratje naši tožni se ozirali po rešitelju, in prišel je rešitelj, napočil dan rešitve, častne in vesele! Veseli se vsako pošteno slovensko srcé!

Božič! kakor mili glas zvonov na sveti večer, doniš ti v duši starčkov, kedar vidijo okrog sebe radovati se nadejpolno mladost pri „jaslicah“, veselečo se lučic, pozlačenih orehov in ob stropu zibajočih se golobcev! Kaj ne, veselil si se nekdanj tudi ti — vse je minulo! — sic transit gaudium mundi! Al ne bodi otožen — saj živiš v svojih unucih in ž njimi bodi vesel tudi ti, kakor vsi prijatelji „Novic“, katerim iz srca želimo veselih božičnih praznikov!

O demoralizaciji (spačenosti) ljudstva.

Ljudstvo je jedro národa, zato je njegova odgoja in oskrbljevanje velike važnosti v državi. Po demoralizaciji (spačenosti) so propadle že rodbine, države in národi.

V sedanjem času se mnogo govori o spačenosti národa. V mestih so razne okolnosti, katere uplivajo na življenje prebivalstva. Mnogo se očita moderni odgoji, in sicer ne brez vzroka. Krivda se pogostem pripisuje šoli, čeravno se šole povsodi popravljajo. Imamo dobrih šol, a mladež je vendar neodgojena, razbrzdana. Odkodi izvira to? Naj se mi dovoli tù prosto napisati nekatere besede v obziru na zunanje ljudske šole. Dobodo se dobre šole, izvrstni učitelji, vendar je mladež neodgojena, in jaz rečem, da bode tako dolgo neodgojena ostala, dokler bodo obstajale še dalje nekatere okolnosti. Mnogo okolnosti je, katere delajo národ tako sloboden, da v svoji svobodi ne pozná niti postave, niti oblasti, in pijan take slobode strmoglavi v nevarnost.

V dokaz navajam nekatere take prigodke in okolnosti.

Najprej opominjam, da je naša mladina med letom več na paši in pri poljskem delu, kakor v šoli. Tam se shaja z odraslimi, največ razuzdanimi dečaki in dekleti, pri katerih se od spomladi do novega leta več slabega naučí, kakor v šoli dobrega od novega leta do spomladi. Znano je, da si otrok bolje zapominja nepoštene govorice in surove šale, kakor resni šolski poduk, naj ga učitelj še tako lepo in zanimivo razlaga. To se vidi iz otroškega vedenja, ker ne redko presežajo svojih mojstrov v pogovorih, kateri prestopajo vse meje poštenosti.

Druga okolnost je nevednost in neskrbnost starišev za odgojo otrok. Nevednost je tù in tam odpustljiva in neskrbnosti se mora gledati skozi prste, ker se malo briga za ono, o čemer se malo vé, in sedanji vihar in materijelni čas ne dopušča ravno tudi najpridnejšim starišem, da bi vse uredili tako, kakor nalagajo postave odgoje. To se v velikem vidi po vaséh, kjer se je vdomačilo siromaštvo in boj za življenje vse drugo

prevladuje. Kdor bi pomogel siromaštvu, pomogel bi vsej stvari.

Nadalje mnogo pripomaga k demoralizaciji ljudstva nesrečna delitba premoženja, katera se pri nas vrši še za življenje starega gospodarja in gospodinje, katera sta ga pridobila z velikim trudom in potnim čelom. Odkar se je začelo med ljudstvom deliti očino premoženje, od istega časa vlada med njim sovražstvo in nesloga. Pod gospodarstvom prejšnjega lastnika, navadno izkušenega starega moža in uzorno dobrega kristijana, morala je vsa hišna družina njemu biti pokorna in brez njegovega vedenja in dovoljenja ni smel iti nikdo od hiše. Starina je ukazoval delo, poleg tega pa je vzdrževal v hiši pobožnost, pošiljajoč družino v cerkev k maši, k izpovedi, a sam je bil v vsem najlepši uzor. Pripoveduje se, da se nekdanj ni prej zajutrekovalo, dokler okolu mize zbrana družina ni jednoglasno odmolila. Kam je prešla ta lepa krščanska navada? Pri naših kmetih se že zeló zgublja, a namestu nje zavladale so mnoge neprilike. „To je duh časa“ — utegne reči kak modrijan, Tudi mi pravimo, da je „duh časa“, a to ni dobri, temveč zli duh. Sedaj ima jedna hiša po tri gospodarje in še več. Neodvisen je vsak, ker si imenje razdelé med-se. Jeden dobode pol ali tri četrti premoženja, a drugi tudi toliko. Peter prejme na videz lepši del, zato je Pavel jezen na-nj. — Rodbina se skoro pomnoži, treba bi bilo več žeti, al odkod? Delajo se nehoteč dolgovi, za njimi prihajajo tožbe in pravde in navadno ne izostajajo rekurzi. Še se pravdajo, dokler ne odpeljejo poslednje kravice. To je pravdna vojska, prava národna pošast. Eden drugemu nagaja z besedo in dejanjem in tako nastaja vsakdanji prepir in kletvina. Tù ni mesta molitvi, a kjer molitve ne gojé, ni blagoslova božjega. — V šoli učimo otroke, da svoje stariše, rojake in bližnjike ljubijo in spoštujejo, domá jih učé iste prezirati, ker se s tem ali onim prepirajo morebiti zaradi jedne kuhalnice, katere ne mogó razdeliti med seboj. Mi jih učimo moliti, roditelji pa naš nauk izpodkopavajo s kletvijo. Dete navadno postane, kakoršni so stariši, in rado jih posnemlje. Kako tedaj hoče obroditi učiteljeva beseda sad v otrocih, ker takih ne čujejo nikdar domá, ampak namestu njih le prepir in očitanje slabosti? Bog je postavil stariše na prvo mesto, da skrbé za dobro bodočnost svojih otrok, to je, da jih v krščanski veri in v strahu božjem odgojajo, a sè svojim življenjem sejejo seme nesloge in sovražstva v nedolžna srca svojih otrok, in tako že v cvetji moré sad, kateri bi imel obroditi njim na radost in Bogu na slavo.

Pomisliti je tù delo šole, če ima tudi najizvrstnejšega učitelja! (Kon. prih.)

Kakošna naj so národna gledališča?

Na gledališčnem odru kazati dogodbe iz vsakdanjega življenja ni nova reč; že pri Grkih in Rimljanih je gledališče slovelo posebno zato, ker se je po njem izobraževal ljud, ki ni imel prilike do tega drugje in po drugih pripomočkih. Od todi grško imé theatron, latinsko theatrum, nemško Schauspielhaus, slovensko gledališče ali gledišče, tudi kazališče, kjer se ima gledati ali kazati kaj tacega, kar drugi lahko beró. Dandanes je gledišče pač že zeló prevstrojeno, al vendar ne bi smelo izgubiti svojega prvotnega namena. Te misli nismo samo mi, ampak mora biti vsak, komur je mar narodova izomika. V dokaz navedemo le nekaj, kar piše v tej zadevi „Agr. Presse“ o Zagrebškem národnem gledišči.

„Naše národno gledišče — piše imenovani list — je dosihmal napredovalo narobe, ker se je razvilo

učenjem v prvi vrsti, zato, ker se v nemar pušča, kar trdi starodavni pregovor: „in corpore sano mens sana“. Sedanja šolska sistema sili mladino v šoli sedeti po 5 ali še več ur na dan in jej za dom naklada zopet toliko ur „seje“. Od kodi potem „corpus sanum“? S telovadbo ne boš popravil, kar si zgrešil s presilnimi drugimi šolskimi bremenami.

Podučno-zabavne stvari.

O demoralizaciji (spačenosti) ljudstva.

(Konec.)

Dalje nam ljudstvo in posebno mladost kvarijo razne navade in običaji o priliki nekaterih narodnih svečanosti. V prvi vrsti so to ženitovanja in gostije.

Naš narod navadno praznuje ženitovanja 3 do 6 ali še po več dni. V takih časih prihajajo tudi učenci obojega spola in ne vprašajoči učitelja ostanejo na veselici, dokler trpi.

Navadno je pri nas, da morajo v cerkev idoči svatje vsi tobak piti, kar delajo tudi otroci, sè stariši gredoči. Učitelja mora boleti, kedar vidi tako svojega 8—9 letnega učenca sè smodko v ustih (a mnogokrat še čutaro čez rame) mimo šole iti in ukajoč poskakovati; al pomagati si ne more, ker stariši to dovoljujejo in na opomin bi odgovorili: saj to gosposka dopušča. — Kakošni se vračajo taki učenci po svatbi domú in v šolo in kaj dobrega prinesó seboj, o tem ne morem govoriti, samo rečem: zle navade in običaji, če tudi ljudstvu priljubljeni, morali bi nehati in se zabraniti. More li šola odpraviti ona zla, ka tera se od druge strani dopuščajo?

Kaj bi porekel o sejmi, cerkvenih godovanjih in godbah doma in v bližnjih krajih? Povsodi morajo biti navzočni naši dečaki in dekleta, sramota in greh bi bila, da kater izostane! Pri takih prilikah je treba novcev, a kje dobiti jih? Z lahka si umó pomagati naši dečaki? Ta ima še v koruznjaku in skednju kako zrnice in pri Natanu je za poštene (?) ljudi vso noč prodajalnice odprta. Pri njem se za vrečo žita dobode kaka desetica in v nameček še smodka. Da se pa vredni kupci in prodajalci še dlje pridržé, utegne se pridati še lepa pipica za smodke. Ko bi bilo meni, učitelju, dovoljeno, vprašal bil Natana: zakaj naši dečaki in dekleta polne vreče nosijo njemu okolu polnoči in zakaj nima prodajalnice po noči zaprte? A odkodi bi imel učitelj toliko pravice! Nočna trgovina je pri nas tatvina; to je tisti lim, na katerega se lové duše starejših in mlajših ljudi. Zaradi takih veselice se krade. A kake so tudi te veselice, v koliko hudobij se tam zapeljuje in koliko se jih od sebe počenja, tega risati ne dopušča dostojnost.

A kaj se stori, da bi se prišlo temu v okom? Prav nič! Ako zasačijo sinú Abrahamovega pri tem nečistem poslu, ne zgodi se mu ničesar, ker ima svojega branitelja. To vam je človek sploh velike vrednosti, po kmetih — a ne za odrešenje krščanskih duš.

Naposled navajam še jedno za odgojo mladeži zelo škodljivo okolnost in ta je, predrzno vtikanje starišev v šolo. Čuvši nekje zvoniti, menijo mnogi, da šola nima nikake kazenske pravice nad otroki, ker je to postavno prepovedano. Primeri se, da kak oče, navdahnjen neke drzovitosti, v pričo učitelja odpelje kazojenca zaprtega iz šole ter zelo osorno in surovo ošteje učitelja. V takih slučajih se izgovarja gosposka na mehkost obstoječe postave. In učitelj? Molči, pa je spet dobro, in tam smo, kjer smo bili. Na tak način ne

ostaje učitelju in šoli izgleda, a narod je na slabem. Ali mar mislite, da bode tak oče v prihodnje spoštoval šole, ako ga za takovo drzovitost takoj ne krenete po prstih!

Če vse te okolnosti premislimo, uvidimo, da niso šoli v nikako pripomoč, temveč, da zelo overajo njeno delovanje. V sedanjih okolnostih učitelj ni učitelj in šola ni šola. Oblast imajoča gosposka je pred vsem poklicana, da odstrani navdene okolnosti in tako bi se podala učitelju krepka pripomoč, brez katere ne more vspešno delovati. Ako ne opravi pri šolski mladini učitelj ničesar, pozneje je ne bode mogel nihče brzdati in tako postanejo iz izpridenih dečkov in dekletec ničvredni očetje in matere, ničvredni gospodarji, ničvreden narod. Čast onim, kjer je to v redu, a mi v gorajem Medjimurji se ne moremo s tem hvaliti. Tu se županstva malo brigajo za šolo. V osemletnem mojem službovanji niso bili moji učenci tako srečni, videti gosp. „sodca“ v šoli in da ne bi prihajal župnik v šolo, ne vem, kako bi si moji gojenci predstavljali šolskega poglavarja. Žalostuo je, a resnica. *)

Politične stvari.

Ozir na leto 1877.

Le malo dni še je starega leta, že trka novo na vrata. Po stari navadi se tudi letos ozró „Novice“ nazaj na dōbo preteklih 365 dni.

Ozir na to dōbo je le deloma vesel — pogled namreč na dogodbe na jugu. Kar se je doli godilo, je vleklo oči vsega svetá ná se, posebno pa še srca nas Slovanov, po teh dogodbah posebno prizadetih.

Po vojski hrabrim Srbom nemili se ustaja ni polegla, vrelo je naprej po Bulgariji, Bosni in Hercegovini. Junaški Črnogorci niso odložili orožja; prvi njihov večí vspeh je bilo vzetje trdnjave Nikšić, ki se jim je dolgo branila.

Med tem je bila tudi Rusija napovedala vojsko Turčiji. Carov manifest je vzbudil veliko navdušenje po široki Rusiji, car sam se je podal k armadi z velikim knezom vred. Negova armada kmalu je prestopila Donavo in vzela v eni sapi Nikopolje, Trnovo itd. Tudi Balkan so prekoračil Rusi v kratkem času. Al to bilo je prenašlo, Rusov je bilo še premalo v Bulgariji, zato so jih Turki vstavili pred Plevno, na katero morda Ruski generali v svojem vojnem načrtu še mislili niso. Skušeni po britki izgubi so pomnožili svoje čete, premenili vojskovodje ter tako Turku trgali kos za kosom, vedno potiskaje ga nazaj. [Važna epizoda v tem je pristop Rumunije na bojišče; tako so Rusi in Rumunci združeni obdali Plevno in Osmanovo vojsko popolnoma zapažili.]

Predno pa je padla še Plevna, padla je najmočnejša trdnjava v Armeniji — Kars po silovitem naskoku v hrabre Ruske roke. Muktarjeve armade je le majhen del mogel uteči do Erzeruma, kjer se zdaj še brani. Tako je ta važna dežela zdaj že do malega v Ruski oblasti, če prav bi se jim Erzerum še ne vdal, česar je pa vendar vsak hip pričakovati.

Tej slavni zmagi Rusov je sledila kmalu enaka, a morda še težja zmaga pri Plevni. Turški poveljnik Osman-paša, izstradan in po Ruski in Rumunski vstrajnosti vtujen, se je moral podati z vso svojo armado po zadnjem poskusu, da bi prodril Ruske rajde. Tako

*) Ta lepi članek iz „Hrvatskega učitelja“ se dá mutatis mutandis obrniti tudi na naše šolske razmere in je vreden, da se dobro premisli. Opomnja prevoditelja.